

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ח ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת מכות כ"ג-שבועות ו'

בס"ד, ט"ו תמוז תש"ע

גליון מס' 579

השבוע בגליון

- ◆ האם נכרים רשאים לעלות להר הבית?
- ◆ דיני טומאה - ליהודים בלבד
- ◆ כיצד סימא היוונים את שמני בית המקדש?
- ◆ רכישת מים שנשאבו מבאר הממוקמת בהר הבית
- ◆ הכנסת האצבעות לכותל המערבי
- ◆ היתרו של ה"אבני נזר" זצ"ל

- ◆ אגרת הרמב"ם שעוררה הדים
- ◆ ביקורו של השר משה מונטיפיורי בהר הבית

- ◆ חובת הקריעה על ירושלים ומקום המקדש
- ◆ בקשת אנוסי ספרד שעוררה את הפולמוס על ה"סמיכה"
- ◆ החוטא מבקש מלקות
- ◆ חידוש הסמיכה
- ◆ עליה למקום המקדש
- ◆ האם קדושת מקום המקדש תלויה בקיומו של בית המקדש?

דבר העורך

ללמוד בלי גמרא

השבוע ימשיכו לומדי הדף היומי בתנופתם, מדף אל דף, מפרק אל פרק, וממסכת מכות אל מסכת שבועות. הגמרות הנוצרות, עדיין, שדפיהן נודפים ריח דפוס, יפתחו במקום המתאים, עשרות אלפי אצבעות יונחו על המילה הגדולה "שבועות" הממוקמת בתיבה המרובעת המוכרת כל-כך, וייצאו למסע מרתק במסכת העוסקת בהלכות השבועות למיניהן.

קשיים, אילוצים שונים ועכבות רבות הינם דבר יום ביומו. ואף על פי כן, בכל יום ויום מחדש מתכנסים רובם המוחלט של לומדי הדף היומי, כדי לרוות מים חיים מנחל תורתנו הקדושה.

על אף הכל, ולמרות הכל, קשיים אלו הינם כאין וכאפס לעומת התיאורים רוויי ההוד, על אבותינו וסבינו אשר אך לפני שנות דור נאנקו תחת מכש המוות של הצורר הנאצי, ימח שמו וזכרו, ובכל זאת שמך לא שכחנו. בגיטאות ובבונקרים, במחנות הריכוז ובמקומות ההשמדה ההמוניים, התקבצו יהודים דלים ונפוחי כפן סביב דף קרוע מספר קודש, בלה משימוש, שנתר לפליטה בדרך לא דרך, והגו בתורת ה'. זאת נחמתני בעניי.

פעמים, אף דף בודד קרוע לא היה בידיהם, ובכל זאת, שחזרו תלמידי חכמים את דפי הגמרא על פיסות שקי מלט אשר הועברו בשקיקה מיד ליד כסם מחייה מתים, ובאה הרווחה לנשמותיהם הדויות. **ומה** תאמרו על תלמידי חכמים מופלגים, אדירי תורה ומצוקי ארץ שלא ראו מימיהם צורת גמרא? גם תקופה נוראה שכזו תחלה על עמנו רווי התלאות, ועדיין, עם ישראל דבוק בתורה הקדושה.

היה זה לפני למעלה מארבע מאות שנה, מספר מהדירי חידושי מהר"ם קז"ס, הרב אליהו דב פינס בהקדמתו לספר זה.

דף כד/ב כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם

חובת הקריעה על ירושלים ומקום המקדש

גמרתנו מתארת את צערם הרב של רבן גמליאל, רבי אלעזר בן עזריה, רבי יהושע ורבי עקיבא, שכאשר הגיעו להר הצופים, בדרכם לירושלים, "קרעו בגדיהם" על חורבן עיר הקודש ומקום המקדש. סעיפים רבים ב"שולחן ערוך" זנים במועדי החיוב, בסוג הקריעה, אם גם נשים וקטנים חייבים לעשות כן, ועוד, בעת ראיית ערי יהודה, ירושלים ומקום הקודש והמקדש בחורבנם. במאמר שלפנינו נתמקד בשני נידונים: אם בזמנינו נוהג חיוב זה, ובדינים של תושבי ירושלים.

מקורו של דין קריעת הבגד בעת ראיית ירושלים ומקום המקדש בחורבנם הוא בגמרא (מועד קטן כו/א): "כיון שהגיע לצופים - קורע". כלומר: הרואה מרחוק את מקום המקדש, חייב לקרוע את בגדו. כך גם נפסק להלכה (רמב"ם הל' אבל פ"ט הל' ב' ובטושו"ע או"ח סי' תקס"א), שהרואה את ירושלים ואת מקום המקדש חייב לקרוע, אם לא ראה אותם למעלה משלושים יום.

[יש שכתבו כי יתכן שקריעה זו נועדה לעורר את לב היהודי להצטער על חורבן בית מקדשנו (ראה ב"עיר הקדש והמקדש" ח"ג פרק י"ז סי' א' סעי' ד'). אולם, הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ה סי' ל"ז) כתב, כי אין אנו מבקשים טעמים אחר הנלמד מן הפסוקים. ברור, כי אם חיוב הקריעה נובע מהרצון לעורר צער בלב היהודי על חורבן המקדש, אין לקרוע בערב שבת קודש אחר חצות, כדי שלא להצטער בשבת. ברם, אם יש הנהוגים שלא לקרוע את בגדיהם בערב שבת אחר חצות, ניתן לבאר את מנהגם גם ללא טעם זה, שכן, פעולת הקריעה עצמה מעוררת צער גם אם אין זה ייעודה, ואין ראוי להכנס לשבת קודש בצער עיין "אגרות משה" שם ובספר "ארץ ישראל" להגר"ט סי' כ"ב אות י"א].

עד שלהי תקופתו של השלטון הבריטי בארץ ישראל ניתן היה לחזות ביהודים שפערו את עיניהם בתמהון ובכאב למראה מקום בית מקדשנו השמם ובתוך כך קרעו את בגדיהם. בעשרות השנים האחרונות התרופף מנהג זה, והפוסקים נדרשו לדון בו. תחילה נדון לגבי חובת הקריעה על ירושלים, שראייתה מחייבת קריעה בפני עצמה.

הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ד סי' ע') כתב, כי בימינו אין ראיית ירושלים מחייבת קריעה, משום שהיא בנוייה לתפארת ואומות העולם אינן שולטות בה. הוא מצייין, כי חובת קריעה זו נותרה לגבי חבלי ארץ הנתונים לשליטתן של האומות.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **משה יצחק זיסר** ז"ל ב"ר אהרן שרגא ז"ל נלב"ע כ' בתמוז תשנ"ז

ממייסדי ומקימי בית המדרש סוכטשוב בני-ברק **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת אדם

עילוי נשמת

מרת **נחמה מינדל גרינברג** ע"ה

ב"ר יצחק אריה ושרה רבקה יבדלחט"א

נלב"ע י"ט בתמוז תשס"ו

תנצב"ה

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **אבנר רייכמן** ז"ל

ב"ר אברהם שלמה ז"ל

נלב"ע י"ט בתמוז תשנ"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ובתו
הר"ר אשר ושושנה אורנשטיין שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **יוסף בונים גוטר** ז"ל

ב"ר אליהו ז"ל

נלב"ע ט"ו בתמוז תשמ"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

אולם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל כתב ("מנחת שלמה" ח"א סי' ע"ג), כי רק שלטון שראשיו יכולים לעשות כרצונם נחשב כשלטון. ומאחר שנפסק להלכה (רמב"ם הל' עבודת כוכבים פ"ז הל' א'): "מצות עשה היא לאבד עבודת כוכבים... ובארץ ישראל מצוה לרדוף אחריה עד שנאבד אותה מכל ארצנו", וכיום אין באפשרות השלטון לעקור מקומות של עבודה זרה ממקומם, קיימת, איפוא, חובת קריעה גם על ירושלים עיר הקודש.

האם תושבי ירושלים חייבים קריעה? חובת הקריעה על מקום הקודש והמקדש מוסכמת על כל הפוסקים, אלא שנחלקו הדעות על אודות חובת זה לגבי תושבי ירושלים [איננו נכנסים כאן לשאלה מי נחשב תושב ירושלים]. לדעת רדב"ז (שו"ת סי' תרמ"ו) וחי"א ("ברכי יוסף" סי' תקס"א), חובת הקריעה חלה גם על תושבי ירושלים, שלא ראה את הכותל במשך שלושים יום. אולם בעל "אליה רבה" (סי' תקס"א ס"ק ח') חולק וסובר, כי תושב ירושלים אינו חייב לקרוע על מקום המקדש, אלא אם שהה מחוץ לירושלים מעל שלושים יום.

בשו"ת "דברי יציב" (סי' פ"ט) כתב, כי גדולי ירושלים הורו לסמוך על פסקו של בעל "אליה רבה", משום דלותם הרבה של תושבי ירושלים, אשר אילו היו צריכים לקרוע את בגדיהם בכל עת ראייתם את הכותל לאחר שלושים יום, היו נותרים ללא בגדים.

אכן, הגאון רבי יוסף שליו אלישיב שליט"א הורה לשואליו, כי גם תושבי ירושלים חייבים בקריעה למראה מקום חורבנו של מקום הקודש והמקדש ("מעדני שלמה" הל' בין המצרים. ראה עוד בעניינים אלו בספר "ארץ ישראל" לרי"מ טיקוצ'ינסקי, סי' כ"ב, "פאת השולחן" סי' ג', "ארחות רבינו" ח"ב עמ' קמ"ט, "נטעי גבריאל" על הל' בין המצרים, פרק ק).

דף ב/ב כריתות ומיתות בית דין

בקשת אנוסי ספרד שעוררה את הפולמוס על ה"סמיכה"

בדם ובדמע נחרתה תקופת אנוסי ספרד בהיסטוריה של עמנו. יהודים רבים נאלצו להסתיר את דבר יהדותם עקב הוראותיהם של המלך פרדיננד והמלכה איזבלה, ימח שמם, וחכמי ישראל נזקקו לענות על שאלות רבות שהועלו על שולחנם לגבי יהודים שעברו על איסורי תורה.

החוטא מבקש מלקות: קבוצת יהודים מאנוסי ספרד ניצבו שבורים ורצוצים בפני רבה של צפת, מהר"י בירב, כשדמעתם על לחיים. לדבריהם, הם נכשלו באיסורי תורה רבים, כולל איסורים שענשם כרת, כגון: אכילת חמץ בפסח, ואכילה ביום הכיפורים. מאחר שמבואר במשנה (מכות כג/א), כי "כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתם", ביקשו אנוסים אלו שבית הדין ילקה אותם, כדי שהם ינצלו מעונש "כרת" החמור.

ברם, בקשתם נתקלה בשני מחסומים הלכתיים: **א.** לאחר שבטלו בית דין סמוכים איש מפי איש עד משה רבינו, בטלו גם המלקות, כאשר ענשי בית דין שבטלו. **ב.** האם ניתן כלל להשית עונש על עבירה שנעשתה ללא עדים וללא התראה?

חידוש הסמיכה: בעקבות המחסום ההלכתי הראשון התעורר הפולמוס המפורסם, עליו הרחבנו בעבר בגליונו, כאשר מהר"י בירב ביקש לחדש את הסמיכה בקרב הדיינים ולהעמיד בית דין סמוכים, אשר באמצעותם ניתן יהיה להלקות את האנוסים [ראה ב"מאורות הדף היומי" כרך ד', עמוד מ"ט].

עונש מלקות מכפר כאשר החוטא חייב בו מן התורה: ואילו המחסום השני בדבר הטלת עונש על איסור עבירה ללא עדים והתראה, עורר אף הוא מחלוקת בין גדולי ישראל. רבי לוי בן חביב קבע, כי עונש "מלקות" על עבירה מעין זו, אינו פוטר מ"כרת", מאחר שבמקרה זה לא קבעה התורה עונש מלקות, וממילא אין הוא יכול לפטרם מענשם.

אפשר להלקות אדם המבקש זאת: ואילו מהר"י בירב סבר, כי אמנם בית הדין אינו כופה עונש "מלקות" על מי שעבר עבירה ללא עדים והתראה, אך ודאי ניתן להלקות אדם המתחרט על עבירותיו ומתחנן בפני בית הדין שיענישוהו ויפטרוהו מעונש "כרת".

הוא אף מסבר את דבריו בכך, שלא יתכן שרק לאדם שהעז פניו ועבר על איסור למרות שעדים התרו בו, יכופר העוון על ידי מלקות, ואילו ביישן שעבר על איסור בהסתור ובהחבא לא ימלט מענשו. על סברה זו הגיב רלב"ח ואמר, כי בפני הקב"ה הכל גלוי וידוע, ואין כל הבדל בין העובר עבירה בסתר לעובר עבירה בפרהסיא.

הבושה, מרכיב יסודי בכפרה על ידי מלקות: לדעת רלב"ח אין להלקות את אנוסי ספרד גם עקב שתי סיבות נוספות: **א.** כל מולקה עומד בפני סכנת מוות מחמת המלקות (רמב"ם הל' סנהדרין פ"ה הל' ד'), ואין בית דין רשאי לסכן את חייו על ידי המלקות (עיי"ש שכתב שגם אם מלקות אינן ממייתות, אין בית הדין רשאי להלקות, עיי' "קובץ שיעורים" ח"ב סי' י"ג ס"ק ד'). **ב.** מרכיב יסודי בכפרה על ידי עונש מלקות, היא הבושה הנגרמת למולקה בכך שכופים עליו עונש זה, ומרכיב זה חסר במקרה שלפנינו.

כ"ב לחדש אב שנת שע"ז איבדה יהדות איטליה, את "הגאון המופלא בדורו", כעדותו של בעל "שלטי גיבורים", הלא הוא מהר"ם קז"ס - רבי משה קז"ס, נצר למשפחה מיוחסת שבניה כיהנו בקודש ברציפות למעלה משלוש מאות שנה. רבי משה קז"ס נמנה על גדולי רבני מונטבה, עסק יומם וליל בתורת ה'; זכה לחדש חידושים רבים בתורה, זאת, ללא שראה כרך תלמוד מימיו!

מימיו אמרנו? טעות. בהיותו ילד קטן בן ארבע, בראש השנה ש"י, הוא ראה את כרכי התלמוד בפעם האחרונה בחייו.

בראש השנה הוצתה אש אדירה ברומא בירת איטליה. בפקודת ראשי הכנסייה, אשר שטמו את היהודים, את היהדות, וכל דבר שריח של קדושה נדף הימנו, התפרסו חיילים גברתנים ברומא, אספו את כל ספרי התלמוד מבתי היהודים, העלו אותם על עגלות משא, והשליכום בזה אחר זה אל המוקד. ספר אחד לא נותר לפליטה.

חדשים אחדים לאחר מכן הובערו מוקדים נוספים בכל ערי איטליה, ובתוכם מסע השמד, לא נותר בארץ זו אף לא כרך בודד מספרי התלמוד! היו אף מחוזות באיטליה אשר הכריזו מלחמת חרמה על כל ספרי הקודש, לא רק על ספרי התלמוד!

ילד בן ארבע, היה המהר"ם קז"ס באותה שנה.

אפילו בחדר הוא לא זכה ללמוד גמרא.

גם בהתבגרותו לא היתה לו אפשרות לעיין בגמרא זו או אחרת.

ואף על פי כן, "כי הם חיינו ואורך ימינו". התורה הקדושה ניתנה לנו בהר סיני, ועל מתנה כה יקרה אין מוותרים, יהא אשר יהא.

המעייין בחידושיו של מהר"ם קז"ס למסכת שבועות מגלה מיד, כי מעולם לא היתה הגמרא לפניו ולא לפני תלמידי החכמים שעמו.

קושיה רבת עולתה על שולחנו של מהר"ם קז"ס בעת לימודו במסכת שבועות, והיא: מה טעם ראו רבינו רב אשי, מסדרי התלמוד הבבלי, לסדר את מסכת שבועות לאחר מסכת סנהדרין ומסכת מכות. **הלומד** זוקף בוודאי גבה אחת או שתיים. הלא בשאלה זו עסקו חכמי התלמוד, וזהו הנושא הראשון בו עוסקת הגמרא בתחילת מסכת שבועות!

למקרא תשובתו, גוברת הפליאה שבעתיים. הוא כותב, כי כאשר הוא עיין בהקדמתו של הרמב"ם לפירושו על המשניות נוכח לדעת, כי אמנם הרמב"ם מזכיר, שבמסכת שבועות עוסקת הגמרא בשאלה זו. אלא שמאחר שהרמב"ם אינו מציין את תירוץ הגמרא, אני נאלץ, כותב המהר"ם קז"ס, לענות בכוחי על שאלה זו!

בצר ובמצוק ישבו תלמידי החכמים באותו הדור באיטליה ועסקו בתורה, תוך נסיון כביר לשחזר את התלמוד הבבלי מתוך הספרים המועטים שהיו ברשותם, כגון: פירושו של הרי"ף, פירוש המשניות לרמב"ם, ילקוט שמעוני וכדומה.

עמלם של גדולי אותו הדור לא היה לשווא. חידושי מהר"ם קז"ס יצאו לאור בשנים האחרונות במספר כרכים העולים על שולחנם של לומדי התורה.

גם גורלו של רבי אברהם שער אריה, בעל ה"שלטי גיבורים" לא שפר עליו. אף הוא חיבר את ספרו בלא שזכה ללמוד בכרכי התלמוד הבבלי כפי שהוא מציין: "וגם מפני המניעה הידועה לא ראיתי מה שאולי אמרו עליהם בגמרא".

הקשיים האמיתיים שעמדו בפניהם, העדר ספרי תלמוד ואוירית השיטנה ליהודים, לא יכלו לאהבת התורה אשר יקדה בלבם במדרות ענק, גדולה לאין ערוך מאש המוקד שהציתו הזדים.

אהבת התורה. **יהי** רצון, שלא תשכח התורה מפינו ומפי זרענו וזרע זרענו עד עולם.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף כג/ב עד שיבלו שפתותיכם מלומר די

מדוע יבלו השפתיים

בנביא נאמר (מלאכי ג' א'): "והריקותי לכם ברכה עד בלי די" ודרשו חז"ל: "עד שיבלו שפתותיכם מלומר די".

הקשה הבעל שם טוב זיע"א: הרי האותיות "דלת" ו"יוד" אינן מבטאות על ידי השפתיים! מדוע, איפוא, יבלו שפתותיכם מלומר די? **והשיב**: הכוונה היא, שמרוב שיאמרו 'די', שאינן אותיות המבטאות בעזרת השפתיים, יבלו השפתיים מחוסר שימוש... ("בעל שם טוב על התורה", פרשת ראה).

דף כג/ב שש מאות ושלש עשרה מצות

תרי"ג - אותיות או גימטריה

את הפסוק (בראשית לב/ה) "עם לבן גרתי" מפרש רש"י: "גרתי" בגימטריה תרי"ג, כלומר: עם לבן הרשע גרתי, ותרי"ג מצוות שמרת. **אומרים** בשמו של הגרש"מ דיסקין זצ"ל:

לכאורה, עדיף רמז המתבסס על שינוי האותיות על פני רמז של גימטריה, ולפיכך, עדיף היה לומר "גרתי" אותיות של תרי"ג!!

קושיה זו טעות היא. 'תריג' גופו אינו אלא גימטריה...

דף כד/א לא רגל על לשונו זה יעקב אבינו דכתיב אולי ימושני אבי

בין 'פן' לאולי

בגמרתנו נאמר, כי יעקב אבינו לא רצה לשקר לאביו, יצחק אבינו, ולהתחזות לעשו, אלמלא אילצתו אמו רבקה לעשות כן.

כידוע, מסביר מהר"ץ חיות בשם חכם אחד, המלה "פן" משמשת על דרך השלילה, כאשר הדבר אינו רצוי, ואילו המלה "אולי" משמשת על דרך החיוב, כאשר רצוי שהדבר יתרחש.

זוהי הסיבה לדרשת חז"ל על הפסוק (בראשית כד/לט) "אולי לא תלך האשה", שאליעזר חפץ ביצחק כחתן לבתו. אילו היה חושש שמא לא תתקיים בקשתו של אברהם, היה עליו לומר: "פן לא תלך האשה אחרי".

נוכח כלל זה, היה על יעקב אבינו לומר "פן ימושני אבי". אולם, הוא אמר "אולי ימושני אבי", כלומר, בסתר לבו הוא ייחל, שאביו יגלה את האמת והוא לא יאלץ לשקר...

דף ב/א שבועות שטים שהן ארבע

"הדף היומי" למסכת שבועות

המוני בית ישראל, לומדי הדף היומי, פותחים השבוע בלימוד מסכת שבועות, המכילה מ"ט דפים.

מעניין להיוודע, כי מנהג קדום הוא לעסוק במסכת זו בימי ספירת העומר, כאשר בכל יום נלמד דף אחד ממ"ט דפיה, וכך גם נהג החתם סופר זצ"ל (ראה מנהגי חת"ס פ"ב אות כ"א, וש"ת חת"ס "אהע"ז ח"א סי' ק).

התשובה ממרקת את העוון, המלקות מפחיתות מן הייסורים: למרות זאת רלב"ח לא הותיר יהודים אלו שבורים ורצועים מחמת הפחד מענשי "כרת" הרובצים על נשמתם, אלא הסביר להם כי לאדם השב אל בוראו בתשובה שלמה מובטח חלק בעולם הבא, אלא שעדיין ימורק עונו בייסורים בעולם הזה (יומא פ/א), ומי אשר קיבל עונש מלקות, לא יתייסר בייסורים אלו. ממילא, זה שחזר בתשובה שלמה, יזכה לעולם הבא, אף על פי שלא לקה, וכלשונו: "ועם כל זה, אין לבעל תשובה להצטער בכך, ולא להתייאש ממחילת עונו, כי גם בלי מלקות על ידי בית דין יכופר עונו, ויעלה לעמוד למעלה ממדרגת הצדיקים גמורים על ידי התשובה, אם ישתדל לקיים כל עיקריה" (ראה בסוף ספרו של הרלב"ח. בראש הקונטרס הארוך העוסק בכל ענייני הסמיכה והשלכותיה).

דף ב/ב טומאת מקדש וקדשיו

עליה למקום המקדש

במשנתנו אומר רבי מאיר: "כל השעירין כפרתן שוה על טומאת מקדש וקדשיו". כלומר: כל שעירי המוספים שהוקרבו במקדש נועדו לכפר על איסורי טומאה שנעשו בתחומי בית המקדש, על ידי אכילת קדשים בטומאה, או על ידי טמא שנכנס למקדש.

האם קדושת מקום המקדש תלוייה בקיומו של בית המקדש? אדם הנכנס למקום המקדש עובר על איסור מן התורה וענשו "כרת". לדעת הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ו הל' ט"ז) וראשונים רבים (תוס' יבמות פב/ב ד"ה "ירושה", ר"ש שביעית פ"ו מ"א, סמ"ג עשין קס"ג, יראים השלם סי' רע"ז, ריטב"א מגילה י/ב ושבועות ב/ב "החינוך" מצוה קפ"ד, ש"ס"ב וש"ס"ג), האיסור ועונש הכרת הנלווה אליו, עומד בעינו גם לאחר חורבן בית המקדש, משום ש"קדושה ראשונה קידשה ולשעתה וקידשה לעתיד לבוא". כלומר: מקום המקדש התקדש בקדושה עולמית אשר אינה מותנית בקיומו של בית המקדש. אולם, הראב"ד (שם) חולק על כך וסובר שמשעה שהחריבו הגויים את בית המקדש וכבשו את הר הבית בכח הזרוע, בטלה קדושתו.

יש הסוברים, כי גם לדעת הראב"ד יתכן שעונש הכרת בלבד הוא שבטל, אך איסור התורה נותר על כנו (עיי' שו"ת "בנין ציון" סי' ב' ושו"ת "משפט כהן" סי' צ"ו), ואף אם לא כן, הכל מודים שחז"ל גזרו שלא להכנס למקום המקדש לאחר חורבן בית המקדש עקב שני טעמים: **א.** שכאשר יבנה המקדש יזכרו הכל, כי הטמאים אינם רשאים לעלות אליו. **ב.** כדי לשמר בלב העם את מורא המקדש וקדושתו.

אכן, גדולי עולם העידו, שלאחר חורבן הבית נהגו בכל הדורות להמנע מכניסה למקום המקדש, מאחר שאיסור הכניסה אליו **תקף גם בימינו מן התורה** והנכנס נענש ב"כרת" (רבינו עובדיה מברטנורא במכתבו מא"י משנת רמ"ח, מהר"ם חגיז בפ' מסעי, ועיי"ש ב"בנין ציון", שכן הכרעת כל הפוסקים).

אגרת הרמב"ם שעוררה הדים: אגרת ששלח הרמב"ם בעת ביקורו בארץ ישראל (נדפסה בספר "חרדים" סי' ס"ה פ"ד), עוררה סערה רבת, מאחר שהרמב"ם כתב בה, כי בהגיעו לירושלים התפלל "בבית הגדול והקדוש". היו שפירשו את דבריו, כי הוא התפלל בבית כנסת שהיה בנוי במקום המקדש - עובדה המהווה סתירה לפסקו הנחרץ כי בימינו אסור לעלות למקום זה. אולם הפוסקים דוחים את הניסיון להציג אגרת זו כהוכחה לכך שהרמב"ם חזר בו מפסקו, והוכיחו כי כוונתו היתה לבית כנסת גדול בשם "מדרש שלמה", שהיה ממוקם בסמוך להר הבית ואשר מחלונותיו נשקף כל שטח מקום המקדש (עיי' שו"ת "מנחת יצחק" ח"ה סי' א', שו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' א', חלק י"א סי' ט"ו בשם הגר"י חי זריהן).

ביקורו של השר משה מונטיפיורי בהר הבית: בשנת תרכ"ז ביקר השר משה מונטיפיורי בארץ ישראל, בלוויית מזכירו האישי, ד"ר לוי. להפתעתם הרבה של בני הקהילה היהודית בירושלים עלו השניים לתוככי הר הבית, כשבדיהם אישור מיוחד ששוגר על ידי השולטן ממקום מושבו בקושטא, והושג בהשתדלותו של הפחה הירושלמי אשר תוגמל כיאות על ידי מקורבי השר משה מונטיפיורי. כאשר נודע הדבר ברבים נחרדו תושבי ירושלים, והגאון רבי יוסף משה מליסא, בנו של בעל "נתיבות המשפט" ו"חוות דעת", אף נטל שופר, תקע בו בחוצות ירושלים ונידה את השר משה מונטיפיורי.

החרטה: בהיות השר ירא אלוקים, הבהיל את עצמו אל רבני ירושלים ואל חכמיה והתנצל בפניהם, כי עשה את מעשהו בתום לב, ולאחר שהוטעה על ידי רב מסויים, כי דעת הראב"ד התקבלה להלכה. בסופו של דבר, השר מונטיפיורי קיבל על עצמו תיקוני תשובה ובכך הגיעה פרשה זו לקיצה (שו"ת "ציץ אליעזר" חלק י"א סי' ט"ו אות ה').

העלון יוצא לאור ע"י

מאורות הדף היומי

Main Office: **משרד ראשי:**
Wagman street 1 רח' ווגמן 1
P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL ת.ד. 471 בני-ברק
tel: +972-3-5775333 טל: 03-5775333
Fax: +972-3-7601020 פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il אימייל:

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 151-500-700-1

דף ב/ב טומאת מקדש וקדשיו

האם נכרים רשאים לעלות להר הבית?

לאחר שהתוודענו לכך, שהאיסור מן התורה להכנס למקום המקדש ועונש ה"כרת" הנלווה אליו תקפים גם בימינו, מן הראוי לברר את דינם של הנכרים לגבי איסור הכניסה למקום זה. במשנה (כלים פ"א משנה ח') מבואר, כי נכרים אינם רשאים להכנס מן ה"חיל" ולפנים, היינו: לשטח הר הבית [לבד מן האמות הסמוכות לחומת הר הבית], ובהתאם לכך פסק הרמב"ם (הל' ביאת המקדש פ"ג הל' ה'): "החיל משלחין ממנו עכו"ם".

דיני טומאה - ליהודים בלבד: כידוע (נזיר סא/ב, רמב"ם הל' טומאת מת פ"א הל' ג), מן התורה לא נאמרו דיני טומאה לנכרים, כשם שבעל חיים אינו נטמא, ורק לאומה היהודית הקדושה, נאמרו דיני טומאה. לפיכך, איסור התורה שטמאים לא יכנסו למקום המקדש, מתייחס ליהודים בלבד. אולם חז"ל גזרו טומאה על הנכרים, ולפיכך מבואר במשנה (שם) שנכרים אינם נכנסים מן החיל ולפנים.

האם נכרי רשאי לעלות להר הבית? יש המבארים ("מגיד מראשית" בקונטרס דרך הקודש), כי אמנם על הנכרי לא נאסר להכנס למקום המקדש, אלא שאנו נצטוונו על ידי חז"ל, כי משום קדושת המקום עלינו למנוע את כניסתם למקום משכנו של הקב"ה, כדברי הרמב"ם "משלחין ממנו עכו"ם", כלומר, עלינו מוטל לשלחם משם, אך הם אינם מצווים שלא להכנס. אולם מדברי מהרי"ט (הובא ב"דרך הקודש" למרח"א אלפנדר"י) עולה, כי לא זו בלבד שחז"ל ציוונו למנוע את כניסת הנכרים למקום המקדש, אלא הם אף אסרו על הנכרים בעצמם להכנס למקום המקדש ("חזון נחום" כלים פ"א משנה ו').

כיצד טימאו היוונים את שמיני בית המקדש? בכל שנה ושנה אנו מהללים ומשבחים את הקב"ה במשך שמונת ימי החנוכה, על נס פך השמן היחיד שנוותר לפליטה משאר כדי השמן אשר נטמאו על ידי היוונים. לכאורה, לאחר שנוכחנו לדעת, כי נכרי אינו מקבל טומאה, יש לברר, כיצד טימאו היוונים הארורים את שמיני בית המקדש.

מדברי בעלי התוספות (שבת כא/ב ד"ה "שהיה" ועיי"ש במהרש"א) עולה, כי יתכן שגזירת חכמים להטיל טומאה על הנכרים קדומה ביותר, וחלה עוד לפני תקופת חכמי המשנה. ואילו הרא"ם (על הסמ"ג ריש הל' חנוכה) כתב, כי היוונים טימאו את כל השמנים על ידי בגדיהם הטמאים.

רכישת מים שנשאבו מבאר הממוקמת בהר הבית: בעל "שדי חמד" (מערכת ו' כלל כ"ו אות ל"ג), מתייחס בספרו לשאלתם של יהודי ירושלים אם מותר להם לרכוש מים מן הערביים השואבים אותם מבאר הממוקמת בתוך הר הבית. חששם התמקד בכך, שהדרישה למים גורמת לערבים לעלות אל ההר. בעל "שדי חמד" כתב, כי מאחר שממילא שואבי מים אלו יושבים בהר הבית בכל שעות היום, אין איסור לקנות מהם מים שאובים אלו, ואדרבה, על ידי רכישת המים מהם, הם נמנעים משהייה במקום המקדש בעת שהם מוליכים את המים אל מקום מגורי היהודים.

הכנסת האצבעות לכותל המערבי: לפני למעלה מעשר שנים עסקנו בגליונו בהכנסת האצבעות לסדקים שבין אבני הכותל המערבי [ראה בספר "מאורות הדף היומי" כרך ב' עמ' רמ"ט]. במאמר ההוא, הבאנו את דעת האדר"ת ("משכנות לאביר יעקב" ח"ב) האוסר זאת מחמת החשש מהכשלות בהלכה הקובעת שאין להכנס בטומאה למקום המקדש. מאידך גיסא יש הסוברים (מהר"ל דיסקין הובא שם, ועוד), כי כתלי הר הבית לא התקדשו מעולם ואין כל איסור בכך.

היתרו של ה"אבני נזר" זצ"ל: מעניין להיווכח כי האדמו"ר מסוכטשוב, בעל "אבני נזר" זצ"ל, כתב (שו"ת "אבני נזר" יו"ד ח"ב סי' ת"ג, תנ"א), כי אף אם כותלי הר הבית אכן התקדשו, מכל מקום, אין כל איסור להכניס את האצבעות לתוכם, עקב שתי הלכות הנוגעות לאיסור הכניסה בטומאה למקום המקדש. א. האיסור להיכנס הוא "דרך כניסה", אך כניסה שאינה כדרך העולם אינה נחשבת כניסה והיא מותרת. ב. איסור הכניסה אינו תקף לגבי מקומות בבית המקדש אשר הכניסה אליהם אינה דרך מקום המקדש, כי אם דרך מקום חולין בלבד.

מעתה, אומר בעל "אבני נזר" זצ"ל, הכנסת אצבעות לתוך חור של בית אינה נחשבת כ"דרך כניסה", ולפיכך אינה אסורה. ואף אם נאמר, כי גם הכנסת אצבע לחור קטן שבקיר נחשבת כ"דרך כניסה", הרי הכניסה לחור זה היא דרך מקום חולין בלבד, מאחר שלא ניתן להגיע אליו מתוככי הר הבית, וממילא אין כל איסור בכך [ועיי"ש טעמים נוספים להתיר].

בשמו אף מוסרים רמז נאה לכך: בדף ל"ד במסכת שבועות, הנלמד ביום ל"ג בעומר, נאמר: "רבי שמעון [הוא רשב"י] אומר... מחכו עלי במערבא". רמז רמזו כאן להילולת השמחה של רשב"י ביום ל"ג בעומר, יום פטירתו ("בין פסח לשבועות").

דף ב/א מראות נגעים שנים

מה עניין ענווה לחכמת הדקדוק?

בעלי התוספות מבארים, כי המילה "מראות" היא לשון רבים של המילה מרָאָה, כדברי משה רבינו בעמדו ליד הסנה (שמות ג/א): "את המראה הגדול הזה", ולפיכך יש לומר "שני מראות" ולא "שתי מראות".

והנה, בספר דניאל (ח/ח) נאמר: "ואראה את המרָאָה הגדלה הזאת", ואם כן, לכאורה, ניתן גם לומר "שתי מראות" (עיי' רש"י).

הגר"י קמיניצקי זצ"ל מבאר, כי יש לחלק בין ראייה פשוטה, המכונה מרָאָה בלשון זכר, לנבואה המכונה מרָאָה בלשון נקבה. משה רבינו, בשל ענותנותו הרבה סבר, כי אין הוא חוזה בנבואה כי אם ב"מראה גדול"..." (אמת ליעקב).

דף ה/ב מראות נגעים

בושה ובזיון...

ראיית הנגעים המפורטים בסוגייתנו דורשת "שמוש" רב. כאשר כהן הולך לראות את הנגע, נלווים אליו כהנים רבים, מפרחי כהונה, הבאים להתלמד בראיית הנגעים. מובן מאליו, שהמצורע אינו נוהל כבוד גדול במעמד זה.

לדעת נצי"ב, הדבר מפורש בתורה (ויקרא יד/נד-נז): "זאת התורה לכל נגע הצרעת... ולשאת ולספחת ולבהרת **להורות** ביום הטמא וביום הטהר". היינו, כאשר הכהן מוזמן לראות נגע, הוא קורא לתלמידיו לבוא עמו כדי להורות להם.

והתורה מסיימת ומסבירה: "...זאת תורת הצרעת" זה עונשו של מלבין פנים, שפגע בבני אדם אחרים... ("העמק דבר").

גליון

"מאורות לילדים"

עם חומר תורני משובח ומרתק לילדים

גליון שבועי לילדים מנוקד וצבעוני ובו נושאים ומושגים מובחרים מתוך הדף היומי בשילוב סיפורים וחדות נושאי פרסים.

מבצע! חודש היכרות ראשון חינם.

להזמנות: מוקד "מאורות"
1-700-500-151

לעילוי נשמת

מרת **אלישבע שרה ארדן** ע"ה
ב"ר מאיר אליעזר ז"ל
נלב"ע י"ח בתמוז תשל"ב
תנצב"ה
הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **חיים אריה הנדלר** ז"ל
ב"ר משה יוסף ז"ל נלב"ע כ' בתמוז תשכ"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידו הר"ר **אברהם הנדלר**
ומשפ' שיחיו - גבעת שמואל

לעילוי נשמת

הר"ר **נפתלי מאיר לין** ז"ל
ב"ר יוסף חיים הלוי ז"ל
נלב"ע כ' בתמוז תשס"א
תנצב"ה